

จริยศาสตร์, จริยธรรม และคุณธรรม ตามแนวความคิดของนักปรัชญา

Philosopher's Conception of Ethics, Morals and Virtues

รศ. สำเนียง ยอดศิริ^๑

บทคัดย่อ

จริยศาสตร์ คือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติที่ควรเว้นควรทำ ถูกผิด รวมไปถึงศึกษาจริยธรรม คุณธรรม ที่เป็นมาตรฐานความดีชั่วถูกผิด ความดีสูงสุดที่ควรดำเนินให้ถึง ทั้งหมดนี้ว่าด้วยความรู้เป็นหลัก ผู้รู้อาจไม่ต้องปฏิบัติก็ได้ แต่การอธิบายจริยศาสตร์ก็ต้องล่องเข้าในขอบเขตของมโนธรรม คือความรู้สึกดีชั่วทางใจ ทัศนคติของนักปรัชญาที่สำคัญ

คำสำคัญ: ๑. จริยศาสตร์ ๒. จริยธรรม ๓. คุณธรรม

Abstract

Ethics is the subject of behavior that should be omitted should be done incorrectly, including the study of ethics. Morals that are standards of good and evil right and wrong. The highest good that should be achieved all of this mainly with knowledge those who know may not have to act. But the explanation of ethics must pass within the boundaries of conscience. Meaning the feeling of good and evil the views of important philosophers.

^๑ อาจารย์พิเศษ คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ความนำ

จริยศาสตร์ (Ethics) ในฐานะที่เป็นสาขาหนึ่งของวิชาปรัชญา (Philosophy) ซึ่งจริยศาสตร์นี้ได้ศึกษาถึงคุณค่าแห่งความประพฤติ และคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ จริยศาสตร์พยายามตอบคำถามที่ว่า ความดี ความชั่ว ความถูกต้อง ความผิด คืออะไร มีมาตรการหรือมาตรฐานอะไรหรือไม่ ที่จะวัดหรือตัดสินว่าการกระทำดี การกระทำชั่ว ความประพฤติดี ความประพฤติชั่ว ความถูกต้อง ความผิด และชีวิตที่ดีนั้นเป็นอย่างไร อะไรคือ ความดีอันสูงสุดของมนุษย์ (Summun Bonum) ควรใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะคุ้มค่าของการเกิดมาเป็นมนุษย์ปัญหาที่จริยศาสตร์ พยายามตอบคำถามอาจแบ่งออกได้เป็น ๓ กลุ่ม คือ

๑. ปัญหาเรื่องความมีอยู่ของคุณค่า คือ นักปรัชญาพยายามตอบคำถามที่ว่า ความดีคืออะไร ความดีมีอยู่ในตัวเองหรือเป็นเพียงค่านิยมที่คนสมบัติบัญญัติขึ้นมา เช่น นักปรัชญาลัทธิสุขนิยม (Hedonism) เสนอว่า ความสุขเป็นความดีสูงสุด และความดีมีอยู่จริง นักปรัชญาชื่อ อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant 1724-1804) มีทรรศนะว่า เจตนาดีเป็นความดี การกระทำที่เกิดจากเจตนาดีเป็นความดีในตัวเอง แต่นักปรัชญากรีก โซฟิสต์ (Sophists) กลับมีทรรศนะว่า ความดีไม่มีความจริงในตัวเอง แต่ขึ้นอยู่กับค่าที่แต่ละคนกำหนดให้ว่า ดีหรือไม่ดี สิ่งที่ดีสำหรับ ก. อาจจะเป็นเลวสำหรับ ข. ก็เป็นไปได้

๒. ปัญหาเรื่องค่าของชีวิต กล่าวคือใช้ชีวิตอย่างไรจึงจะทำให้ชีวิตมีค่าสมกับที่เกิดมาเป็นมนุษย์ จริยศาสตร์กล่าวถึงชีวิตในอุดมคติโดยพยายามให้เหตุผลว่า ทำไมชีวิตเช่นนั้นจึงเป็นแบบที่ที่ดีที่สุด เช่น นักปรัชญา ชาวเยอรมัน เสนอว่า ชีวิตที่ดีที่สุดคือชีวิต

ของบุคคลผู้ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่โดยไม่หวังผลกำไรใดๆ เป็นการตอบแทน พุทธปรัชญา (Buddhistic philosophy) เสนอว่า ชีวิตที่ดีที่สุดเป็นชีวิตของบุคคลที่ได้ปฏิบัติขัดเกลา กิเลส (เครื่องเศร้าหมอง : defilements) จนได้เป็นพระอรหันต์ (perfected One; Worthy One) ส่วนปรัชญาลัทธิจารวาก : สายวัตถุนิยมแห่งอินเดีย (Carvaka ; Indian materialism) เสนอว่า ชีวิตที่ดีนั้น คือ ชีวิตที่หาความสุขและความเพลิดเพลินได้มากที่สุดเพราะความสุขและความเพลิดเพลินเป็นจุดหมายปลายทาง อันสูงสุดของชีวิต

๓. ปัญหาเรื่องมาตรฐานการตัดสินว่า อะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด อะไรควร อะไรไม่ควร นั้นคือคำถามว่ามีอะไรเป็นเกณฑ์ ในการตัดสินว่าการกระทำนั้นๆ ดีหรือไม่ดี นักปรัชญาแต่ละสำนักตอบคำถามเช่นนี้ไม่ตรงกัน เช่นนักปรัชญาลัทธิสุขนิยม (Hedonism) มีทรรศนะว่า การกระทำใดสร้างความสุขสูงสุดแก่คนจำนวนมากที่สุด การกระทำนั้นดี ระดับของความสุขเป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ นักปรัชญาปฏิบัตินิยม (Pragmatism) เสนอว่า การกระทำใด มีประโยชน์ การกระทำนั้นดีในกรณีนี้ ประโยชน์เป็นมาตรฐานวัดความดีของการกระทำ แต่นักปรัชญากรีก โซฟิสต์ (Sophist) มีทรรศนะว่าไม่มีมาตรฐานสากลสำหรับวัดความดี ใครชอบอะไรก็ว่าสิ่งนั้นดี ความดีจึงขึ้นอยู่กับค่านิยมที่คนกำหนดให้ และแต่ละคนให้ค่าความดีไม่เหมือนกัน นักปรัชญากรีก โซฟิสต์ มีชื่อว่า โพรแทก กอรัส (Protagoras) กล่าวว่า “คนเป็นเครื่องวัดของทุกสิ่งทุกอย่าง” (Man is the measure of all things) ในที่บางแห่งอาจเรียกจริยศาสตร์ว่า จริยปรัชญา (moral philosophy) ซึ่งมีความหมายอย่างเดียวกันกับจริยศาสตร์ แต่ในที่นี้เพื่อความสะดวกจะขอใช้คำว่า “จริยศาสตร์” เพื่อให้ตรงกับหลักสูตรที่กำหนดให้

จริยศาสตร์คืออะไร

จริยศาสตร์ คือวิชาที่ว่าด้วยเรื่องความประพฤติ ศึกษาถึงปัญหา คุณค่าความประพฤติดี กฎเกณฑ์ แห่งความประพฤติ หลักแห่งความดี ความถูกต้อง ความยุติธรรม คุณค่าของจริยธรรม และหลักในการ แสวงหาความดี เป็นต้น วิชาจริยศาสตร์ เป็นวิชาที่กล่าวถึงแนวทางอันพึงประพฤตินี้ แบ่งออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

๑. ความประพฤติ (Conduct) หมายถึง พฤติกรรมที่มีมโนธรรมเข้าแทรก เมื่อมีมโนธรรมเกิดขึ้น ก็ ย่อมจะต้องมีการตัดสินใจอย่างเสรี (deliberation) ตามมา ถ้าตัดสินใจเลือกทำตามมโนธรรม ก็เรียกว่ามี ความประพฤติดี (Good Conduct) ถ้าตัดสินใจเลือกปฏิบัติอย่างฝืนมโนธรรม ก็เรียกว่ามีความประพฤติเลว (bad or immoral conduct)

๒. พฤติกรรม (Behaviour) หมายถึงการกระทำทุกอย่างของมนุษย์และสัตว์ ถ้ามีมโนธรรมเข้าแทรกแซงเรียกว่า ความประพฤติ ถ้าไม่มีมโนธรรมเข้าแทรกแซงเรียกว่า พฤติกรรมที่ไร้ศีลธรรม ปราศจากศีลธรรม (A moral behavior) ถ้าประพฤติผิดศีลธรรม (limmoral Conduct) หมายถึงความประพฤติฝ่าฝืนมโนธรรม

๓. มโนธรรม (Conscience) หมายถึง ความสำนึกที่ทุกคนมีโดยธรรมชาติในฐานะเป็นมนุษย์ ความสำนึกอันนี้เป็นแว่นเสียดใจที่ช่วยให้มนุษย์ตัดสินใจอะไรได้ว่าสิ่งนั้นถูกหรือผิดอย่างไร เช่นความสำนึกในเรื่องความดี ความชั่วไม่จำเป็นต้องอธิบายเหตุผล เรารู้ว่าสิ่งนั้นผิด เพราะมันผิดไม่ตีในตัวของมันเอง จึงไม่ควรทำ ดังนั้นมโนธรรมก็คือ ความรู้สึกผิดชอบชั่วดี ความรู้สึกว่าจะอะไรควรทำอะไรไม่ควรทำ

ความหมายจริยศาสตร์

ตามหลักรุกติศาสตร์ (Etymology) จริยศาสตร์ หมายถึงทฤษฎีที่ว่าด้วยความดี คือ

๑. คำว่า “จริยศาสตร์” แปลโดยพยัญชนะ คือ เอรูรูปศัพท์มาแยกประกอบด้วยคำที่เป็นภาษาสันสกฤต ๒ คำคือ จริยะ หรือ จรรยา คำหนึ่ง ศาสตร์ อีกคำหนึ่ง พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน แปล “จริยะ” ว่า ความประพฤติ กิริยาที่ควรประพฤติ สิ่งที่ควรประพฤติ พจนานุกรมฉบับสมาคมบาลีปกรณ์ที่ ที. ดับบลิว. ริส เดวิดส์ (T.W.Rhys Davids) และ วิลเลียม สตีด (William Stede) รวบรวม ให้คำอธิบายว่า Conduct, behavior, state of, life of พจนานุกรมสันสกฤตฉบับ แมคโดนัล (Mac Donal) ได้ให้คำนิยามว่า Cause to go, run : wander or graze : dispatch : put in motion : cause to perform, Arouse to have sexual intercourse

ส่วนคำว่า ศาสตร์ นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้คำนิยามว่า ตำรา, วิชา, พจนานุกรม สันสกฤต ฉบับแมคโดนัล (Mac Donal) ให้คำแปลว่า Comman, precept : Instruction advice, good Counsel : rule : theory : Compendium, instate (of any branch of learning) Code, Scientific or Canonical work Scripture ฉะนั้นเมื่อแปลโดยทางพยัญชนะตามรูปศัพท์ที่กล่าวมานี้ คำว่า จริยศาสตร์ หมายถึง วิชาที่ว่าด้วยข้อควรประพฤติ (ของมนุษย์) กิริยาที่ควรประพฤติ ความรู้ อันว่าด้วยความ ประพฤติ ศาสตร์อันว่าด้วยความประพฤติ สิ่งที่ควรประพฤติ

๒. คำว่า จริยศาสตร์ที่มีรากศัพท์คำเดิมเป็นภาษากรีกว่า ethikos (from ethos) หมายถึง Custom or usage คำว่า “อีธอส” (Ethos) แปลว่า Character

หมายถึงอุปนิสัย หรือ ความประพฤติ หลักของการประพฤติ โดยนัยนี้ จริยศาสตร์ จึงเป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความประพฤติ หรือการกระทำของมนุษย์นั่นเอง

๓. คำว่า จริยศาสตร์ ในอีกความหมายหนึ่งใช้สลับเปลี่ยนกันกับคำ “จริยปรัชญา” หรือปรัชญาจริยะ (Moral Philosophy) ด้วย คำว่า “Moral” (จริยธรรม) มาจากภาษาละติน (Latin) ว่า Mores แปลว่า Custom หมายถึง ระเบียบแบบแผน หรือข้อปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม วัฒนธรรม ความเคยชินหรือครครลงแห่งชีวิต (Custom or Way of life) ดังนั้น คำว่า “จริยศาสตร์” โดยนัยนี้ จึงหมายถึงวิชาที่ว่าด้วยการศึกษาตามวิธีอันมีแบบแผน เพื่อที่จะเข้าถึงปัญหาอันสูงสุดซึ่งเกี่ยวกับความประพฤติปฏิบัติของมนุษย์ เป็น ศาสตร์ที่ว่าด้วยอุปนิสัย พฤติกรรมของมนุษย์ หลักจริยธรรมและหลักศีลธรรม

๔. คำว่า จริยศาสตร์ ตรงกับคำในภาษาอังกฤษว่า Ethics ซึ่งหมายถึงศาสตร์ที่ว่าด้วยศีลธรรม หลักของจริยธรรม : กฎที่ว่าด้วยความประพฤติ และพฤติกรรม (The Science of morals ; the principle of morality; rules of conduct and behavior)

โดยนัยนี้ คำว่า “จริยศาสตร์” จึงหมายถึง ศาสตร์ที่ว่าด้วย คุณค่าทางจริยธรรมของมนุษย์ โดยศึกษา ให้รู้ถึงความจริง ซึ่งเป็นหลักการหรือมาตรฐานในการวินิจฉัยว่า ความประพฤติหรือการกระทำนั้นๆ ว่า ถูกหรือ ผิด (Morally right or morally wrong) และรวมถึงการค้นหาคุณคติที่ประเสริฐ (Ideal) ที่มนุษย์ควรจะมี ยึดเป็นหลักในการอยู่ร่วมกัน พร้อมทั้งวิธีการ (Means) ที่จะช่วยให้บรรลุคุณคติอันประเสริฐ

๕. คำว่า “จริยศาสตร์” ในพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ได้ให้คำอธิบาย และความหมายของจริยศาสตร์ว่าเป็น ปรัชญาสาขาหนึ่งที่ว่าด้วยความประพฤติ และการครองชีวิตว่าอะไรดี อะไรชั่ว อะไรถูก อะไรผิด หรืออะไรควร อะไรไม่ควร

๖. คำว่า “จริยศาสตร์” (Ethics) ในการใช้ทั่วไป หมายถึงหลักการ หรือข้อปฏิบัติในการดำเนินชีวิต ใน ภาษาไทยใช้ว่า หลักจริยธรรมบ้าง (Moral principles) ปรัชญาจริยธรรมบ้าง (Moral Philosophy) จริยธรรมบ้าง (Morals) จรรยาบ้าง (Etiquette) เช่น จริยธรรมศาสนา จริยธรรมในวิชาชีพ และจริยธรรมบุคคล เป็นต้น ซึ่งเป็นข้อกำหนด หรือกฎเกณฑ์ในการดำเนินชีวิตของแต่ละศาสนิก แต่ละสถาบัน และแต่ละบุคคล

คำจำกัดความจริยศาสตร์ตามความหมายของนักปรัชญา

คำว่า **Ethics** มาจากภาษากรีกว่า Ethikos แปลว่า ประเพณี หรือขนบธรรมเนียม คำนี้อริสโตเติล เป็นผู้นำมาใช้ครั้งแรก หมายถึงลักษณะนิสัยและอารมณ์ ต่อมา ซีเซโร (Cicero) ได้นำคำ **Moralis** มาใช้แทนคำนี้เป็นภาษาละตินและมีความหมายเช่นเดียวกับคำ **Ethikos** ของอริสโตเติล คำทั้งสองนี้มีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกันในทางปฏิบัติ

มีผู้เข้าใจกันอย่างกว้างขวางอยู่แล้วว่า พฤติกรรมทางจริยศาสตร์คือ การกระทำความดีและความ ถูกต้อง การวิเคราะห์ทางจริยศาสตร์ มักใช้คำทั้งสองนี้เป็นหลัก

๑. บรรดานักปรัชญา ถ้าวิเคราะห์ตามพฤติกรรมของเขาแล้ว อาจแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่ม ปกติจริยศาสตร์ กล่าวคือ จริยศาสตร์ที่สร้างระบบต่างๆ ขึ้นมาเพื่อเป็นแนวทางในการตัดสิน ความดีและความชั่ว ความถูกต้องและความผิดและกลุ่มอภิจริยศาสตร์ คือ กลุ่มที่วิเคราะห์ตรรกะแห่งประเพณีเกี่ยวกับ ความดีและความชั่ว ความถูกต้องและความผิดตามประเพณีนั้น บรรดานักปรัชญาสายจริยศาสตร์ได้รวมทั้งสอง กลุ่มเข้าไปในระบบจริยศาสตร์ของเขาเมื่อไม่นานมานี้ มีนักปรัชญาจำนวนมาก ลงความเห็นว่าภาระหน้าที่ ของเขา คือ ศึกษาอภิจริยศาสตร์ล้วนๆ เมื่อเราพิจารณาจริยศาสตร์ระบบต่างๆ ที่บรรดานักปรัชญาได้สร้าง ขึ้นมานั้นเราจัดอยู่ในกลุ่มอภิจริยศาสตร์ (Meta-ethics) แม้ว่าจะระบบแต่ละอย่างซึ่งถือเป็นแนวทางของความประพฤติก็จัดอยู่ในประเภทปกติจริยศาสตร์ (Normative Ethics)

๒. เมื่อถือด้านว่าความดีคือ หลักสำคัญด้านทางพฤติกรรมทางจริยศาสตร์ ทฤษฎีจริยศาสตร์ที่เกิดใน ภายหลัง จึงมีความพอใจในค่านิยมเป็นลักษณะสำคัญและความถูกต้องคือลักษณะหนึ่งของความประพฤตินั้น กล่าวคือเป็นข้อบังคับต่อคนอื่นที่จะต้องคำนึงถึงในการเข้าถึงความดี ทฤษฎีจริยศาสตร์ดังกล่าวนี้ เรียกว่า หลักความถูกต้อง (เน้นคุณค่า) ไทโรวิทยา (เน้นการเข้าถึงเป้าหมายสุดท้าย)

๓. เมื่อถือว่า ความถูกต้องคือหลักการสำคัญของพฤติกรรมทางจริยศาสตร์แล้ว จริยศาสตร์จะต้องปรับตัวให้เข้ากับพันธะและหน้าที่ โดยถือหลักพฤติกรรมเป็นศูนย์กลางมากกว่าในกรณีแรกในการติดตามผล ทฤษฎีดังกล่าว เรียกว่า ปฏิภาววิทยา (Deontology=กรณีธรรม คำสอนทางจริยศาสตร์

ที่ถือว่าคุณค่าของ การกระทำใดๆ ไม่ว่าจะดีหรือชั่ว ถูกหรือผิด ต้องถูกตัดสินโดยผลที่ติดตามมาในภายหลัง ไม่ว่าจะผลนั้นจะเป็น คุณหรือโทษต่อตนเองหรือผู้อื่น : หน้าที่พึงกระทำ) (เน้นพันธะ) หรือแบบแผนวิทยา (Formalistic) (เน้นหลักการ) หรือพันธะหน้าที่วิทยา

๔. แต่ทั้งความดีและความถูกต้อง อาจจะถือได้ว่า เป็นวัตถุนิยม คือ เป็นองค์ประกอบจริงๆ ในสิ่งทั้งหลาย หรือเป็นจิตนิยม คือ เป็นเพียงความคิดของมนุษย์เท่านั้น เพราะฉะนั้น จึงเรียกว่า วัตถุนิยมหรือ จิตนิยม เจริยศาสตร์ ทฤษฎีจริยศาสตร์ ซึ่งถือว่า ความดีและหรือความถูกต้องคือ สิ่งที่มีตัวตนต้องแบ่งออกไปอีก หลักการแบ่งตามธรรมชาตินั้น ต้องพึงพาคำถามเชิงญาณวิทยาที่ว่า ความดีและความถูกต้องนั้น รู้ได้อย่างไร กลุ่มที่อ้างว่า ความดีและความถูกต้องสามารถรู้ได้ ถ้าเรารู้สิ่งทั้งหลายที่มีอยู่ตามธรรมชาติ และการพิสูจน์เชิงประจักษ์ก็กระทำได้ในทางจริยศาสตร์เรียกว่า นักธรรมชาติวิทยาเชิงจริยศาสตร์ (Ethical Naturalists) กลุ่มที่อ้างว่า ความดีและหรือความถูกต้องจะรู้ได้ก็โดยใช้สัญชาตญาณพิเศษ เรียกว่า นักสัญชาตญาณวิทยาเชิงจริยศาสตร์ (Ethical Intuitionists)

๕. กลุ่มที่เชื่อว่า ศัพทจริยศาสตร์ ไม่มีความหมายถึงสิ่งโดยเฉพาะ อาจจะเรียกว่านักอนาคัญวิทยา (Non-Cognitivists) เพราะสำหรับคนกลุ่มนี้ ศัพท และการตัดสินเชิงจริยศาสตร์นั้นหมายถึง อารมณ์, ทัศนคติ, ความคิดเห็น, คำแนะนำ เป็นต้น กลุ่มอนาคัญวิทยานี้ อาจจะแบ่งย่อยออกไปได้อีก กลุ่มนี้ยึดมั่น คำศัพท์แสดงอารมณ์เชิงจริยศาสตร์ที่แสดง ความเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย ได้มีผู้เรียกกันมานานแล้วว่า กลุ่มอารมณ์วิทยา (Emotivists) รูปแบบหรือ

วิชาการของกลุ่มอนาธิชาตินิยม ซึ่งความคิดเห็นของกลุ่มเป็นตัวกำหนดความหมายและพลังของศัพท์นิยาม อาจจะเรียกว่า กลุ่มสัมพันธนิยมเชิงวัฒนธรรมหรือเชิงจริยศาสตร์

แน่นอนว่า ข้อแตกต่างเหล่านี้ได้ถือว่า ถูกต้องสมบูรณ์หรือเชื่อถือได้มากที่สุด แต่ได้มีผู้ศึกษาความ สลับซับซ้อนหรือข้อแตกต่างเหล่านั้นไว้แล้ว ในที่นี้จะกล่าวโดยสังเขปถึงบุคคลสำคัญในประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับทฤษฎีจริยศาสตร์คือ กล่าวถึงคนเหล่านั้นที่ได้ศึกษาข้อแตกต่างเหล่านี้ตามสมควรพร้อมทั้งเพิ่มเติมข้อมูลตามที่เห็นสมควรด้วย

๖. เดมอคริตุส (Democritus, 460-370 B.C.) เห็นว่าความพอใจหรือความสุข คือ เป้าหมายของการประเมินค่าและการประเมินค่าของความพอใจหรือความสุขและความทุกข์นั้น คือ วิธีกำหนดความดี และความถูกต้อง แนวคิดนี้เป็นของนักสุขนิยม (Hedonist) นักธรรมชาตินิยม (naturalist) และนักอันตวิทยา (Teleologist)

๗. โสกราตีส (Socrates, 470-400 B.C.) เห็นว่า การประสพทุกข์ดีกว่าการทำความชั่วเสมอ เขาได้เสนอให้พิจารณาหลักการภายใน คือ ใจของคน ไม่ใช่พิจารณาที่ผล ในขณะที่เดียวกัน ความสุขความพอใจก็คือ สิ่งหนึ่งในองค์ประกอบภายในคือใจนั้น แนวคิดนี้จัดเป็นของนักแบบแผนนิยม (Formalist) นักธรรมชาตินิยม (naturalist) หรือนักสัญชาตญาณวิทยา (intuitionist)

๘. เพลโต (Plato, 428-348 B.C.) ถือว่า ความดี คือรูปแบบถาวรที่มีอยู่จริงในชีวิตของมนุษย์ แนวคิดนี้เป็นของโทรวิทยา, นักสัญชาตญาณวิทยา

๙. อริสโตเติล (Aristotle, 384-322 B.C.) เห็นว่า เป้าหมายของชีวิต คือ ความสุขหรือความเป็นอยู่

ที่ดี และคุณธรรมนั้นหาได้จากทฤษฎี golden Mean golden mean (สุวรรณมรรคา) แนวคิดนี้เป็นของนักอันตวิทยา, นักธรรมชาติวิทยา

๑๐. เอพิคิวรัส (Epicurus, 341-270 B.C.) ดีมอคริตุส (Democritus) เห็นว่า ความสุขความพอใจ คือ ฤกษ์แจ่มใสความดีและความถูกต้อง แนวคิดนี้เป็นของนักสุขนิยม นักธรรมชาตินิยม นักโทรวิทยา

๑๑. กลุ่มสโตอิกส์ (stoics) เห็นว่าพฤติกรรมทางจริยศาสตร์ อยู่ที่ความเป็นผู้มีเหตุผล คือ มีความตั้งใจสัมพันธ์กับเหตุผลสากล แนวคิดนี้เป็นของนักแบบแผนวิทยา นักธรรมชาติวิทยา หรือนักสัญชาตญาณวิทยา

๑๒. เซ็นต์ ออกัสติน (St. Augustine. Saint, 354-430) เห็นว่าหลักของสุขนั้นอยู่ที่สภาวะแวดล้อมทั่วไป คือ ไปอยู่ร่วมกับความสมบูรณ์ของพระเจ้า แนวคิดนี้เป็นของนักโทรวิทยา นักสัญชาตญาณวิทยา

๑๓. เซ็นต์ โทมัส อะไควนัส (Aquinas. St. Thomas. 1225-1274) มีความเห็นเช่นเดียวกับ เซ็นต์ ออกัสติน และอริสโตเติล พร้อมทั้งได้เสนอ กฎของธรรมชาติว่าเป็นบรรทัดฐาน แนวคิดนี้เป็นของนักโทรวิทยา นักธรรมชาติวิทยา

๑๔. วิลเลียม แห่งโอคแคม (William of ckhham, c. 1290-1349) ถือว่า จริยธรรมทั้งหมดอยู่ที่เจตจำนงของพระเจ้า คำสั่งหรือข้อห้ามของพระเจ้าเท่านั้น คือตัวกำหนดความถูกต้องหรือความผิดของการกระทำ แนวคิดนี้เป็นนักโทรวิทยา ลัทธิอารมณ์วิทยาจักรวาล (Cosmic emotivism)

๑๕. แซฟเตสเบอรี (Shaftesbury. Ear of. 1674-1713) ฮัทเชสัน (Hutcheson, 1694-1796) ได้เสนอทฤษฎีจริยศาสตร์ ที่เรียกว่า สำนักศีลธรรม (Moral Sense) สำนักศีลธรรมดั้งเดิม คือ ความรู้สึก

หรืออารมณ์ที่เกิดจากความเห็นอกเห็นใจตามธรรมชาติของมนุษย์และที่จะนำไปสู่เป้าหมาย คือ ความสามัคคีของสังคม แนวคิดนี้เป็นของนักรูปแบบวิทยา หรือนักอารมณ์วิทยา นักสัญชาตญาณวิทยา

๑๖. แซมมวลเอล คลาร์ค (Clarke, Samuel. 1675-1729) เห็นว่าความสมบูรณ์ของร่างกาย นำไปสู่ความคาดหวังว่าจะต้องมีมาตรฐานเดียวกับในพฤติกรรมทางศีลธรรม คือ ถ้าคนมีร่างกายสมบูรณ์ย่อมมี บรรทัดฐานทางศีลธรรมเหมือนกัน

๑๗. บิชอปฟ นัตเลอร์ (Bishop Butler, Joseph. 1692-1752) เห็นว่า โมหธรรมของมนุษย์ ถ้าไม่เลื่อมไม่สับสน ก็มักทำให้การตัดสินใจทางจริยศาสตร์เป็นไปอย่างเหมาะสม แนวคิดนี้เป็นของนักระเบียบวิทยา นักสัญชาตญาณวิทยา

๑๘. เดวิด ฮูม (Hume, David. 1711-1776) ได้รับอิทธิพลมาจากทฤษฎีศีลธรรม สำนักของ ฮัตจิลัน เขาเห็นว่า ความเห็นอกเห็นใจของมวลมนุษย์ คือ ความสุขและผลประโยชน์ คือตัวเชื่อมระหว่างนักทฤษฎี ศีลธรรมสำนัก กับนักผลประโยชน์นิยม แนวคิดนี้เป็นของ นักโทรวิทยา นักอารมณ์วิทยา

๑๙. อัดัม สมิท (Smith Adam, 1723-1790) เห็นว่า ความเห็นอกเห็นใจ คือฐานของจริยศาสตร์

๒๐. คานต์ (Kant, Immanuel. 1724-1804) เห็นว่า กฎหมาย หลักการสำคัญที่ทุกคนจะต้อง ปฏิบัติ เพื่อให้พฤติกรรมทางศีลธรรมเป็นไปในแนวเดียวกัน แนวคิดนี้เป็นของนักระเบียบแบบแผนนิยม

๒๑. เบนแซม (Bentham, Jeremy. 1748-1832) ผู้ก่อตั้งลัทธิผลประโยชน์นิยม เชื่อว่า ความดียิ่งใหญ่ที่สุดเพื่อจำนวนมากที่สุด คือเป้าหมายที่จะต้องทำให้สำเร็จและความสุขคือ วิธีการเข้าใจ

ความดี ขอให้ เราคำนวณสมดุลระหว่างความสุขกับความทุกข์ในการกำหนดปัญหาทางจริยศาสตร์ แนวคิดนี้เป็นของนักโทร วิทยา นักธรรมชาติวิทยา

๒๒. จอห์น สจ๊วต มิลล์ (Mill, John Stuart. 1860-1873) ได้ปกป้องลัทธิผลประโยชน์นิยม พร้อมกับปรับทฤษฎีเพื่อให้คำนวณว่า จำนวนมากที่สุดคือความสุขที่มากกว่า แนวคิดนี้เป็นของนักโทรวิทยา นักธรรมชาติวิทยา

๒๓. เฮอริเบิร์ต สเปนเซอร์ (Spencer, Herbert 1820-1903) ได้พัฒนาทฤษฎีลัทธิผลประโยชน์นิยมเชิงวิวัฒนาการ

๒๔. กรีน (Green, Thomas Hill. 1836-1882) ถือว่า อัตตาที่พัฒนาแล้ว คือเป้าหมายอันเป็นตัวกำหนด ความดีและใช้ศัพท์ทางจริยศาสตร์ทั้งหมดให้เป็นรูปเป็นร่างเดียวกับเป้าหมายนั้น แนวคิดนี้เป็นนักโทรวิทยาและในความหมายหนึ่งก็คือระบบวิทยา

๒๕. สิดควิก (Sidgwick, Henry. 1838-1900) ได้รวมลัทธิผลประโยชน์นิยมเชิงสุขนิยมเข้ากับสัญชาตญาณเชิงศีลธรรมบางอย่างซึ่งเป็นที่เกิดที่ตั้งแห่งหลักเมตตากฎเกณฑ์ แนวคิดนี้เป็นเชิงโทรวิทยา สัญชาตญาณวิทยา ระบบวิทยา

๒๖. นิตเช (Nietzsche, Friedrich. 1844-1900) เห็นว่า เป้าหมายอันเหมาะสมของชีวิตนั้น คือเจตจำนงที่จะไปสู่พลัง ซึ่งจะถูกเปลี่ยนเป็นความดีเลิศเหนือมิติธรรมดาของความดีและความชั่ว แนวคิดนี้เป็นเชิงโทรวิทยา เชิงสัญชาตญาณวิทยา

๒๗. คิวอี้ (Dewey, John. 1859-1952) เป็นนักธรรมชาติวิทยา ตามทฤษฎีจริยศาสตร์ เชื่อว่า ปัญหาเรื่องความดีถูกต้องและความผิดสามารถจัดการได้ด้วยการสำรวจตรวจสอบ

๒๘. ซอว์เรล (Sorel, Georges. 1847-1922) แยกจริยศาสตร์โบราณออกจากกันและเห็นว่า จริยศาสตร์ของผู้ผลิตต่างจาก จริยศาสตร์ของผู้บริโภคนิยม

๒๙. เวสเตอร์มาร์ค (Westermarck, Edward A. 1862-1939) ได้เสนอจริยศาสตร์แนวสัมพัทธนิยม แล้วสรุปว่า ระบบจริยศาสตร์ คือ ภาพสะท้อนของสภาพสังคม

๓๐. ลันตยานะ (Santayana, Geores. 1863-1952) เห็นว่า จริยศาสตร์แนวเหตุผล เกิดมาจาก ศีลธรรมสมัยก่อนใช้เหตุผลแล้วส่งผลให้เกิด ศีลธรรมยุคหลังใช้เหตุผล (คือ ใช้แต่อารมณ์)

๓๑. มัวร์ (Moore G.E. 1873-1958) ถือว่า ความดี คือทรัพย์สินธรรมดาที่อธิบายไม่ได้ ตามหลัก จริยศาสตร์ แนวคิดนี้เรียกว่า ทฤษฎีสัญชาตญาณแนวจริยศาสตร์ ปริชาร์ด (Prichard) เห็นว่า ทฤษฎีสัญชาตญาณแนวจริยศาสตร์ มีความสัมพันธ์กับแนวคิดเรื่องหน้าที่ อีวิง A.c. Ewing) สมาชิกคนหนึ่งในกลุ่มนี้เห็นว่า คำว่า "ควร" ไม่สามารถวิเคราะห์ได้ แนวคิดนี้เป็นเชิงสัญชาตญาณนิยม

๓๒. รอสส์ (Ross. พ.อ. 1877-1971) นักสัญชาตญาณนิยมเห็นว่า ความถูกต้องต่างจากความดี แล้วอธิบายว่า หน้าที่คือความถูกต้อง

๓๓. เอเยอร์ (Ayer, Alfred J. 1910) เห็นว่า พื้นฐานการตัดสินทางจริยศาสตร์ ใช้อารมณ์มากกว่าความจริง แนวคิดนี้ เรียกว่า อารมณ์นิยม

๓๔. สตีเวนสัน (Stevenson, Charles. 1908-1979) เห็นว่า การตัดสินทางจริยศาสตร์ มีการผสมผสานกันระหว่างการใช้อารมณ์กับการบรรยาย แต่การตัดสินที่สำคัญที่สุด ก็คือการแสดงอารมณ์ออกมา เพราะฉะนั้น ความขัดแย้งทางจริยศาสตร์ โดยพื้นฐานแล้ว จึงเป็นความขัดแย้งด้านความคิดเห็น

ไม่ขัดแย้ง เกี่ยวกับความจริงหรือข้อเท็จจริง แนวคิดนี้ เรียกว่า อารมณ์นิยม

๓๕. แบลนชาร์ด (Blanshard, Bland. 1892) เห็นว่า ระบบจริยศาสตร์ คือ ความพอใจและการสนองอรรถา แนวคิดนี้ เป็นเชิงโทรวทยา ธรรมชาติวิทยา หรือระบบระเบียบวิทยา

๓๖. ซาร์ตร์ (Sartre. Jean-paul. 1905-1980) เห็นว่า จริยศาสตร์คือทางเลือกที่แท้จริง

๓๗. แฮร์ (Hare R.M. 1919) ได้ศึกษาความสำคัญเชิงการประเมินค่าในทางจริยศาสตร์แล้วเห็นว่าการศึกษาพฤติกรรมเชิงตรรกของค่าประเมินค่าและการแสดงออกซึ่งค่าเชิงประเมินค่า คือหลักการสำคัญที่จะก้าวไปสู่ทฤษฎีจริยศาสตร์ แนวคิดนี้ เรียกว่า อารมณ์นิยม อภิจริยศาสตร์นิยม

๓๘. โนเวลล์-สมิธ (Nowell Smith.P.H. 1914) ได้สนับสนุนแนวคิดเชิงอภิจริยศาสตร์ พร้อมทั้งใช้ทฤษฎีจริยศาสตร์เชิงโทรวทยาที่ได้มีการปรับเปลี่ยนใหม่ แนวคิดนี้ เรียกว่า โทรวทยา อภิจริยศาสตร์

๓๙. สตีเฟน โทลมีน (Toulmin, Stephen. 1922) อาจจะได้ว่า เป็นตัวแทนจริยศาสตร์ สาย Good Reasons คือ เน้นปัญหาการพิสูจน์ความจริง แนวคิดของเขาก็คือ เราต้องปฏิบัติตาม กฎกติกา เพื่อให้เกิดความทุกข์ความเดือนร้อนน้อยที่สุด แนวคิดนี้ เรียกว่า อันตวิทยา อภิจริยศาสตร์

๔๐. ธาเลส (Thales, 640-546 B.C.) บุคคลศึกษา และให้ความสนใจในเรื่องสวรรค์เพราะเป็นสภาวะที่ให้ความสุขได้

๔๑. เฮราคลีตัส (Heraclitus, 540-475 B.C.) อมตวิญญูญาณเป็นสิ่งที่บุคคลควรปรารถนา การมีจริยธรรม คือการใช้หลักเหตุผล มีกฎระเบียบในตัวเอง ควบคุมกิเลสตัณหาของตนเองได้

๔๒. ปาร์มีนิเดส (Parmenides, 515-456 B.C.) บุคคลควรทำจิตให้มีสภาวะคงที่แน่นอนอันเป็นสภาวะที่แท้จริงของจิต เป็นความดีสูงสุด เพราะจิตประเสริฐกว่าสิ่งอื่นใด

๔๓. ดิมอคริตุส (Democritus, 460-370 B.C.) ความพอใจ หรือความสุข อันเกิดขึ้นในจิตอันสงบ เยือกเย็นปราศจากความกลัวใดๆ จัดว่ามีคุณค่า เพราะเป็นความดีอันสูงสุด

๔๔. ฟรานซิส (Francis Bacon, เบคอน, 1561-1626) จริยศาสตร์ คือ การอธิบายธรรมชาติของ ความดีและวางกฎในการปฏิบัติต่อธรรมชาตินั้น ความดีของบุคคล คือ จะต้องรู้จักธรรมชาติของตน และปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ ความดีทางสังคม คือ หน้าที่อันเป็นภาระของนักปกครองที่จะค้นหามูลฐานความ ยุติธรรม และความดีของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างความต้องการของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองนั้นให้สมบูรณ์ เมื่อมี การขัดแย้งกัน เพราะผู้ที่อยู่ใต้ปกครองแต่ละคนย่อมมีความต้องการแตกต่างกัน

๔๕. โทมัส ฮอบส์ (Thomas Hobbes, 1588-1679) จริยศาสตร์จะต้องยึดตัวตนเป็นมูลฐานแล้วนำตนไปสู่ความสมบูรณ์ที่สูงขึ้นตามลำดับ นั่นคือ พยายามสร้างคุณธรรม อันได้แก่อำนาจ คุณค่า เกียรติยศ และความมีคุณค่า ควรเชื่อถือได้

๔๖. อิมมานูเอล ค้านต์ (Immanuel Kant, 1724-1804) จริยศาสตร์ คือ ความสำนึกใน จริยธรรม ความสำนึกถึงความผูกพันทางศีลธรรม อันเป็นเหตุให้มนุษย์ประพฤติชอบต่อกัน

๔๗. เฟรดริค นิทเช่ (Friedrich Nietzsche, 1844-1900) จริยศาสตร์ คือ การพยายามสร้างพลังอำนาจให้แก่ตนเอง จะเป็นทางกีฬา การเอาชนะคน การสร้างสรรค์ศิลปะตลอดทั้งใช้สติปัญญาของปรัชญา

เมธี เพื่อพิชิตจักรวาล ทั้งนี้ เพื่อให้บรรลุคุณธรรมที่เรียกว่า “อภิมนุษย์” เพราะความเป็นอภิมนุษย์จะต้องเป็นอนูนิรันดร และเป็นสิทธิที่มนุษย์ ทุกคนสามารถทำได้

๔๘. จอห์น ดิวอี้ (John Dewey, 1859-1952) : จริยศาสตร์ คือ การปฏิบัติจริงๆ ไม่ว่าจะทำอะไร หน้าที่อะไร หรืออยู่ที่ไหน เพื่อให้เกิดประสิทธิผลของการปฏิบัตินั้นอย่างแท้จริง เพราะเป็นความดี ความแท้ ความจริงที่เห็นได้ชัดแจ้ง

๔๙. เดวิด ฮิวม์ (David Hume, 1711- 1776) : จริยศาสตร์ คือ การปฏิบัติตามหลักของศาสนา อย่างมีเหตุผลไม่ใช่อย่างมงาย เพราะสามารถให้เกิดผลแก่ผู้ปฏิบัติได้อย่างแท้จริง แต่ศาสนาใดปฏิบัติผิดหลักทฤษฎี หรือเพี้ยนไปจากความเป็นจริงแล้ว ควรท้วงติงหรือคัดค้านบ้างเพื่อเป็นการช่วยอนุรักษ์ส่งเสริมศาสนา นั้นให้คงอยู่ต่อไปได้

๕๐. ยอร์ช วิลเฮล์ม เฮเกิล (George Wilhelm Hegel, 1770-1831) : จริยศาสตร์ คือ การคิดด้วยจิตอันแน่วแน่ลึกซึ้ง จนรู้แจ้งชัดในพระเจ้า ด้วยตนเองอย่างมีเหตุผล เพื่อให้เกิดความสุขสันติและซาบซึ้ง อย่างแท้จริง แต่ไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ด้วยวิธีการอื่นใด

๕๑. เจมส์ เซท (James Set) : จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ว่าด้วยหลักแห่งความประพฤติและหลักเกณฑ์ แห่งความประพฤติว่า อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

๕๒. มูฮีด (Muir Head) : จริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยพฤติกรรม ในแบบพื้นฐานแห่งการตัดสินใจที่ถูกต้อง หน้าที่ของจริยศาสตร์ คือ การให้กฎเกณฑ์ที่แน่นอนแก่พฤติกรรม ไม่ว่าพฤติกรรมนั้น จะถูก หรือผิด

๕๓. แมคเคนซี (Mac Kenzie) : จริยศาสตร์ คือ การศึกษาความประพฤติถึงสิ่งที่ถูกสิ่งที่ดีใจการกระทำ และจริยศาสตร์ เป็นศาสตร์ที่ว่าด้วยความดีอันสูงสุดซึ่งมีความสัมพันธ์อยู่กับชีวิตมนุษย์นั่นเอง นั่นคือ สัจจะที่แท้จริง

๕๔. สะฮาเกียน (Sahakian) : จริยศาสตร์ คือการศึกษาเรื่องความถูกต้องและความดี กล่าวคือ ศึกษาเรื่องความประพฤติที่ถูกและชีวิตที่ดี

- นักเทววิทยา (Theologian) : จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์แห่งความดี มีใช้ศาสตร์แห่งความถูกต้อง กฎหมายต่างๆ นั้นมิใช่มีไว้เพื่อประโยชน์ของกฎ แต่มีไว้เพื่อความดี

- นักระเบียบนิยม (Disciplinarianst) : จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์ที่มีจุดมุ่งหมายในตัวเอง มีใช้วิธีการ หรืออุบายสำหรับความดีเลิศอย่างอื่น กฎทางจริยศาสตร์เป็นกฎที่พิสูจน์ได้ในตัวเอง หิริโอตตปปะ เป็นสิ่งที่มี มาแต่เกิด และเป็นธรรมชาติที่รวบรวมไว้ซึ่งความรู้ด้วยความดีโดยตรง

- นักสัญชาตญาณนิยม (Instincts) : กล่าวว่า จริยศาสตร์ คือ ศาสตร์แห่งความถูกต้อง เป็นแนวความคิดขั้นมูลฐาน โดยมุ่งแสวงหากฎเกณฑ์ที่เกิดจากความดีอันดีงามที่มีอยู่ในการปฏิบัติหน้าที่

คำจำกัดความของคำว่า จริยศาสตร์ (Ethics) และแนวความคิดทางจริยศาสตร์ ตามทรรศนะที่แตกต่างกันของนักปรัชญาหลายคน หลายสำนัก ดังกล่าวข้างต้น แสดงให้เห็นถึงความหลากหลายทางความคิด ของนักปรัชญาเหล่านั้น แต่มีสิ่งหนึ่งที่เป็นจุดมุ่งหมายอันเดียวกันเกี่ยวกับเรื่องนี้ ซึ่งเป็นสิ่งที่จริยศาสตร์ ต้องการ นั่นคือการกระทำของคนเรา ควรมุ่งไปที่ความดีเลิศของเราเป็นที่ตั้ง เพราะว่า

การกระทำของคนเรามี ความสัมพันธ์กับกฎต่างๆ หรือหลักทั่วไปที่สอดคล้องกับสิ่งที่เราควรปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดประสงค์นี้ แต่การศึกษาจึงจุดประสงค์นี้จะต้องมุ่งไปในการแสวงหา ความรู้ที่สัมพันธ์อยู่กับความดีในการปฏิบัติเช่นนั้นว่า เป็นสิ่งสำคัญว่า และแน่นอนด้วยจุดมุ่งหมายทางจริยศาสตร์ในระดับต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ และระดับในชีวิต ของมนุษย์ที่ต่างฐานะกันนั้น อาจจะไม่เหมือนกันก็ได้ แต่เพราะจริยศาสตร์นั้นไม่ได้ศึกษาถึงแง่ใดแง่หนึ่ง โดยเฉพาะในการกระทำ หากแต่ศึกษาถึงการกระทำโดยส่วนรวม ดังนั้นจุดมุ่งหมายของ จริยศาสตร์ก็คือ ความรู้เรื่องจุดมุ่งหมายอันสูงสุด ซึ่งจุดมุ่งหมายของคนเราแต่ละคนนี้เรียกว่าความดีอันสูงสุด เมื่อขาดความรู้ ความดีอันสูงสุดนี้ จึงเป็นไปไม่ได้ที่เราจะตัดสินใจว่า อะไรถูก อะไรผิด อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ

จริยธรรม (Morality)

คำว่า “จริยธรรม” มาจากคำว่า ๒ คำคือ จริย + ธรรม คำว่า จริย หมายถึง ความประพฤติ หรือกิริยาที่ควรประพฤติ ส่วนคำว่า ธรรม มีความหมายได้หลายอย่างเช่น คุณความดี หลักคำสอนของศาสนา หลัก ปฏิบัติ เมื่อนำคำทั้งสองมารวมกันเป็นจริยธรรม จึงได้ความหมายตามตัวอักษรว่า “หลักแห่งความประพฤติ” หรือ “แนวทางของการประพฤติ”

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๕๔ ให้คำนิยามว่า “จริยธรรม” คือ ธรรมที่เป็นข้อ ประพฤติปฏิบัติ, คีลธรรม, กฎศีลธรรม

ความหมายของจริยธรรม ในทรรศนะของนักปรัชญาต่างๆ จากสำนักต่างๆ พอสรุปได้ดังนี้

- จริยธรรม หมายถึงแนวทางประพฤติปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์ของตนและเพื่อการบรรลุถึงสภาพชีวิตอันทรงคุณค่าพึงประสงค์

- จริยธรรม หมายถึง หลักคำสอนว่าด้วยความประพฤติเป็นหลักสำหรับให้บุคคลยึดถือในการปฏิบัติตน

จากความหมายและคำนิยามที่ยกมาเป็นตัวอย่างข้างบนนั้น พอจะประมวลสรุปได้ว่า จริยธรรมคือแนวทางของการปฏิบัติตนให้เป็นคนดี เพื่อประโยชน์สุขของตนเองและสังคมส่วนรวม อะไรควรประพฤติปฏิบัติ แต่จริยธรรมไม่ใช่กฎหมาย ทั้งนี้เพราะกฎหมายเป็นสิ่งบังคับให้คนทำตาม โดยมีบทลงโทษ (punishment) สำหรับผู้ฝ่าฝืน คนเคารพเชื่อฟังกฎหมายเพราะกลัวถูกลงโทษ ส่วนจริยธรรมไม่มีบทลงโทษ คนมีจริยธรรมเพราะแรงจูงใจ (motivation) ถึงอย่างไรก็ตามกฎหมายก็มีส่วนเกี่ยวข้องกับจริยธรรมในฐานะเป็นแรงหนุนส่งภายนอกเพื่อให้คนมีจริยธรรม ลักษณะของจริยธรรม และคนมีจริยธรรม

ลักษณะของจริยธรรมพอจะนำมากล่าวสรุปได้ดังนี้

๑. จริยธรรมเป็นเรื่องของการเลือก หรือการตัดสินใจ ดังนั้น จริยธรรมจึงเป็นสิ่งคู่กับเสรีภาพปัญหาของจริยธรรมจึงอยู่ที่ว่าจะเลือกกระทำอย่างไร ในระหว่างการกระทำหลายๆ อย่าง จากลักษณะนี้พฤติกรรมของสัตว์จึงไม่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม เพราะมันไม่จำเป็นต้องเลือก การตอบสนองของสัตว์เป็นไปโดยอัตโนมัติ (antomatic) และอาศัยสัญชาตญาณ (instinct)

๒. จริยธรรมเกี่ยวข้องกับคุณค่า ปัญหาของจริยธรรมเกิดขึ้นเพราะคนต้องการเลือกจากเหตุการณ์หลายอย่าง โดยใช้คุณค่าที่คนทั้งหลายเชื่อถือมาเป็นรากฐานในการตัดสินใจ ดังนั้นการเลือกที่มีจริยธรรมคือการตัดสินใจเลือกตัวที่ดีกว่าอีกตัวหนึ่ง

๓. คนที่มีจริยธรรมคือ คนเช่นไร จริยธรรมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความประพฤติทุกอย่างเรื่องราวของมนุษย์ ทั้งถูกและผิด คนที่มีจริยธรรมคิดคนที่ปฏิบัติถูกต้องตามมาตรฐานที่ทุกคนยอมรับ หรือคนที่ปฏิบัติตามศีลห้า ซึ่งพุทธศาสนาถือว่าเป็นหลักหรือกฎของการอยู่ร่วมกันในสังคมเบื้องต้น เพราะศีลห้านี้เป็นพื้นฐานในการกระทำความดีทุกกาลเวลาและสถานทุกเมื่อ เช่น ไม่ลักขโมย ไม่ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ไม่เล่นการพนัน เป็นต้น ส่วนคนที่ปฏิบัติในทางตรงข้ามก็ได้ชื่อว่าประพฤติขัดกับจริยธรรม โดยทั่วไป

จริยธรรมมักจะอิงอยู่กับศาสนา ทั้งนี้เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างระบบจริยธรรมให้สังคม โดยเฉพาะจริยธรรมของสังคมไทย ขึ้นอยู่กับศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ศาสนาพุทธกำหนดหลักในการปฏิบัติในชีวิตประจำวันไว้อย่างไร นั้นหมายความว่าได้กำหนดหลักจริยธรรมไว้ให้ปฏิบัติอย่างนั้น แต่ทั้งนี้ไม่ได้หมายความว่าจริยธรรมอิงอยู่กับหลักคำสอนทางศาสนาเพียงอย่างเดียว แท้ที่จริงนั้นจริยธรรมยังหยั่งรากอยู่บนขนบธรรมเนียมประเพณีและของนักปราชญ์คนสำคัญอย่างเช่น อริสโตเติล (Aristotle, 385-322 B.C.) อิมมานูเอล คานต์ (Immanuel Kant, 1724-1804 B.C.) โมฮันดัส เค. กานธี (Mohandas k. Gandhi, 1869-1948 B.C.) ได้มีส่วนสร้างจริยธรรมสำหรับเป็นแนวทางดำเนินของคนจำนวนหนึ่ง

คำว่า “จริยธรรม” นี้ ถ้านำเอาคำ “ธรรม” มาวางไว้ข้างหน้า “จริย” ก็จะเป็นคำ ธรรมจริยหรือ ธรรมจริยา หมายถึงธรรมที่ควรหรือพึงประพฤติ ยกตัวอย่าง พุทธจริยธรรมที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญเป็น อุดมมงคลแก่ชีวิต หรือมงคลสูงสุด ๓ ประการ ได้แก่ ไม่คบคนพาล คบบัณฑิต เลี้ยงดูมารดาบิดา มีความ กตัญญู กตเวทิตะ รู้จักเคารพบุคคลที่มีคุณค่า มีความสุภาพอ่อนน้อมถ่อมตน เหล่านี้เป็นต้น ล้วนเป็นจริยธรรม คือ ธรรมที่พึงประพฤติทั้งสิ้น

ในมงคลสูตร ๓๒ ประการนั้น มีอยู่ประการหนึ่งคือ ทานธมฺ จ ฆมฺมจริยา จ เอตมฺมงฺกลมฺตตมฺ : การให้ ทานและการประพฤติธรรม นับเป็นมงคลอันสูงสุด ซึ่งเป็นคำกล่าวถึงธมฺมจริยา หรือ จริยธรรม ฆมฺมจริยา ก็ คือจริยธรรมนั่นเอง และธมฺมจริยา หรือ จริยธรรม ก็ตรงกับคำว่า Ethically คล้ายกับคำ Ethics ซึ่งหมายถึงจริยศาสตร์นั่นเอง

ดังนั้น “จริยธรรม” จึงหมายถึงหลักธรรมที่ควรประพฤติ เป็นแนวทางของการประพฤติปฏิบัติตนเป็นคนดี ซึ่งมีลักษณะเป็นข้อบัญญัติให้บุคคลประพฤติตนเช่นนั้นเช่นนั้น อันถือกันว่าเป็นการกระทำที่ดีและการดำเนินชีวิตตามหลักจริยธรรมเป็นสิ่งที่สังคมต้องการ สังคมจึงจัดให้มีการสั่งสอนอบรมเรื่องจริยธรรมแก่สมาชิก ของสังคม คาดหวังคือการที่สมาชิก น้อมนำเอาจริยธรรมไปประพฤติในชีวิตประจำวันเพื่อที่จะควบคุมความ ประพฤติทางกาย วาจา ใจ ให้ตั้งอยู่ในความดี ความงาม และความถูกต้อง

คุณธรรม (Virtue)

คำว่า “คุณธรรม” ตรงกับคำภาษาอังกฤษว่า Virtue ในพจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ ได้ให้คำนิยามว่า “คุณธรรม” คือ ธรรมที่เป็นคุณงามความดีและสภาพที่เกื้อกูล กล่าวคือหลักที่มนุษย์ยึดถือเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เช่นถือว่า “ความยุติธรรม” ฯลฯ “ความเมตตา” เป็นต้น คุณธรรมใน Dictionary of Education ได้ให้คำนิยามในคำว่า “คุณธรรม” หมายถึง ความเป็นเลิศแห่งอุปนิสัยและความประพฤติ ในพจนานุกรมภาษาอังกฤษ ของ Homby กล่าวว่า คำว่า Virtue มีความหมายว่า Goodness : a disposition to do what is right; Moral Excellence : Lead a good life (ความดีคือการกำหนดความรู้ว่า การกระทำเช่นใด จึงจะเป็นการกระทำที่ถูกต้อง และมีความเป็นเลิศทางศีลธรรม เช่นนำชีวิตไปในทางที่ดี) และในอีกความหมายหนึ่งว่า Any Particular Kind of Goodness or Excellence (ได้แก่ความดีประเภทต่างๆ) ความฉลาด (Prudence) ความอดทน ความแข็งแกร่ง (Fortitude) การรู้จักประมาณ รู้จักพอเหมาะพอดี (Temperance) และความยุติธรรม (Justice) เป็นต้น คำว่า Virtue มาจากภาษาละตินว่า Virtes แปลว่า ความเข้มแข็ง กล้าหาญ มีความหมายใกล้เคียงกับคำใน ภาษากรีกว่า arete แปลว่า ความดีเลิศ แม้ว่า ความหมายดั้งเดิมของคำทั้งสองนั้นจะแปลว่า ความเข้มแข็ง ความกล้าหาญและความดีเลิศ แต่ก็ได้มีการตีความกันอย่างรวดเร็วในทางจริยศาสตร์และ เป็นกลาง ต่อมาคำว่า คุณความดี หรือความดี (Virtue) และความชั่ว (Vice) ได้มีผู้นำคำใหม่มาใช้แทนในรูปเอกทางนี้ คำนั้นคือ good และ evil แปลว่า ความดีและ

ความชั่วคู่กับคำว่า right ความถูกต้องและ wrong ความผิดและรูปพหูพจน์ว่า Nalues คุณค่าและ disvalues ไร้คุณค่า

๑. โสกราตีส (Socrates 469-399 B.C.) อธิบายว่า คำว่า คุณค่าดี มีความหมายเช่นเดียวกับ คำว่า ความรู้ (Knowledge) และถือว่าเราไม่สามารถรู้คุณค่าดีได้และไม่มีความตั้งใจที่จะรู้

๒. เพลโต (Plato 427-347 B.C.) ได้นำมาขยายความโดยวิเคราะห์อย่างละเอียด แยกย่อยเป็น ๔ อย่างคือ ปัญญา (wisdom) ความกล้าหาญ (courage) การควบคุมอารมณ์ (temperance) และความ ยุติธรรม

๓. อริสโตเติล (Aristotle. 384-322 B.C.) เห็นว่า คุณค่าดีมี ๒ อย่างคือ คุณค่าดีเชิงพุทธิปัญญาและคุณค่าดีเชิงศีลธรรม โดยถือว่า อย่างแรกเป็นเรื่องเกี่ยวกับชีวิตเชิงทฤษฎีและอย่างหลังเป็นชีวิตภาคปฏิบัติ เขาเห็นว่า คุณค่าดีเชิงศีลธรรม ต้องมีการพัฒนานิสัยไปสู่ทางเลือกสายกลางระหว่างความประพฤติสุดโต่ง หรือสุดขั้ว ๒ อย่าง (คือ ดีสุด และ แย่สุด)

๔. พอล (Paul. The Apostle: 1st Century A.D.) นักเผยแผ่ศาสนาคริสต์ ได้แบ่งคุณค่า (Values) ศรัทธา ความหวังและการกุศล (charity) หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า ความรักซึ่งเป็นศูนย์กลางของชีวิตชาวคริสต์ คุณค่าดังกล่าวนี้ ต่อมาเรียกว่า คุณค่าดีเชิงเทววิทยา (theological virtues)

๕. กลุ่มสโตอิกส์ (Stoics) เห็นว่า คุณค่าดีมีหลายวิธี บางครั้งถือว่าคุณค่าดี คือสิ่งเดียวกับปรัชญา สาขาต่างๆ แต่บางครั้งกลับเห็นว่า คุณค่าดีนั้น มีลักษณะต่างจาก คุณค่าดีเชิงทฤษฎีและ

ภาคปฏิบัติและบางครั้งก็ระบุว่า เป็นความดีส่วนตัวของ คนมาร์คุส โอรเลียส (Marcur Aurelius) เชื่อว่า ความยุติธรรม คือ พื้นฐานของคุณค่าอื่น ๆ ทั้งหมด นอกจากนี้เขายังเห็นว่า ความยุติธรรมคือผลตอบแทนของความยุติธรรมเอง และเป็นที่มาของความปิติยินดีของมนุษย์ในตัวเองแต่ละอย่างเหล่านี้ คุณค่าดีมีความสัมพันธ์อย่าง ใกล้ชิดกับธรรมชาติ

๖. นักบุญอัมโบรส (St. Ambrose : c. 340-430) นั้นเอง ที่นำคำว่า “คุณค่าดีของพระคาร์ดินัล” (Cardinal Virtues) มาใช้เป็นคนแรก หลังจากได้อ่านพบการแบ่งกลุ่มของเพลโตในข้อเขียนของ ซีเซโร (Cicero)

๗. นักบุญ ออกัสติน (Augustine. Saint 354-430) ยังคงอนุรักษ์คุณค่าดีของพระคาร์ดินัลของ เพลโตเอาไว้ พร้อมทั้งยืนยันว่า ความรักคือหลักการสำคัญของคุณค่าดีทุกอย่าง

๘. ตลอดยุคกลาง บรรดานักศีลธรรมชาวคริสต์ ได้พูดถึงคุณค่าดี ๗ ประการ เสริมคุณค่าดีของพระคาร์ดินัล คือ คุณค่าดีเชิงเทววิทยา ได้แก่ ศรัทธา, ความหวัง และการกุศลหรือความรัก

๙. ฮอบส์ (Hobbes, Thomas. 1588-1679) เชื่อว่า คุณค่าดีเชิงศีลธรรม มีรากฐานมาจาก ความต้องการความสงบสุขหรือสันติภาพ ซึ่งก็คือกฎของธรรมชาตินั่นเอง เขากล่าวว่า ความยุติธรรม, ความ กตัญญู, ความอ่อนน้อมถ่อมตัว, ความเสมอภาพ, ความเมตตา คือ สิ่งที่ถูกสร้างขึ้นมาพร้อมกับกฎของ ธรรมชาติ ที่อาจจะขัดแย้งกันก็คือ เขามองว่า คุณค่าดีเชิงศีลธรรมคือ ชื่อที่เปลี่ยนแปลงได้ คือเปลี่ยนไป ตามที่ผู้พูดแต่ละคนพอใจ

๑๐. กูลิงค์ซ์ (Geulincx, Arnold. 1625-1669) ถือว่า คุณความดีของพระคาร์ดินัล คือ ความขยัน, ความเชื่อฟัง, ความยุติธรรมและความอ่อนน้อมถ่อมตัว

๑๑. สปิโนซา (Spinoza, Branch (Benedict) 1632-1677) ยังคงใช้คุณความดีตามความหมายเดิม คือถือว่า คุณความดีดั้งเดิมของมนุษย์ คือความพยายามที่จะอนุรักษ์ตัวเองให้คงอยู่ การพัฒนาคุณความดีนั้น ต้องการให้มนุษย์ใช้ชีวิตอย่างสอดคล้องกลมกลืนกับเหตุผล

๑๒. ล็อกค (Locke, John. 1632-1704) ถือว่า ความดีและความชั่ว คือพอใจหรือไม่พอใจ, การยกย่องหรือการตำหนิในสังคมของมนุษย์

๑๓. เมลبرانชี (Malebranche, Nicolas. 1638-17157) ถือว่า ความรัก, ระเบียบ คือฐานของคุณความดีเชิงศีลธรรมทุกอย่าง

๑๔. มอนเตสกีจ (Montesquieu, Chales De Scondat. 1689-1775) ถือว่า ความรัก, กฎหมายและประเทศชาติ คือ ลักษณะเฉพาะของคุณความดีทางการเมือง ซึ่งเป็นที่มาของคุณความดีอื่นๆ ทั้งหมด

๑๕. โวลแตร์ (Voltaire, Framcois Marie Arouet De. 1694-1778) คือ คุณความดีในทางสังคมมากกว่าในทางส่วนตัว คือ คุณความดีนั้นต้องเกี่ยวข้องกับความดีของคนอื่นๆ ด้วย

๑๖. รูซโซ (Rousseau. Jean Jacgues. 1712-1778) พร้อมกับนักคิดจำนวนมากแห่งศตวรรษที่ ๑๘ ยังคงยึดมั่นในหลักการเบื้องต้นของกลุ่มสติกลืออยู่ข้อหนึ่งที่กล่าวว่า คุณความดี คือ สิ่งเดียวกับธรรมชาติที่ ติดตามมา

๑๗. คุณความดีสำหรับคานต์ (Kant, Immanuel. 1724-1804) นั้น เกี่ยวข้องกับหน้าที่ซึ่งฝังแน่นอยู่ในอุปนิสัยของเรา เรื่องนี้ไม่เกี่ยวกับความสุข แต่เกี่ยวกับความดีคุณค่าของเราเองที่จะมีความสุข เป็นเป้าหมายและรางวัลในตัวของมันเอง แม้ว่าในความหมายหนึ่ง หน้าที่ของพระเจ้า คือ หน้าที่ที่จะทำให้พอเพียง แม้จะไม่ใช้เพื่อชีวิตของพระเจ้า แต่เป็นไปเพื่อชีวิตของคนอื่น เพื่อคุณความดีของมนุษย์และความสุขของมนุษย์

๑๘. Zeno (ซีโน, 366-264 B.C.) กล่าวว่า “คุณธรรม” คือความดีสูงสุดและเป็นความสุขอย่างแท้จริงเพราะว่าชีวิตที่มีคุณธรรมเท่านั้นจะสามารถทำให้มีความสุขได้จริง ดังนั้นการมีชีวิตอยู่จะต้องรู้แจ้งชัดในตัวของ ตัวเอง (Seif-realization) การที่จะรู้แจ้งชัดในตัวตนได้อย่างแท้จริง จะต้องปฏิบัติให้ถูกต้องตามหลักเหตุผล สากล และจะต้องทำเพื่อจุดหมายสากลด้วย

๑๙. John Lock (จอห์น ล็อก 1632-1704) กล่าวว่า “คุณธรรมสูงสุด” คือ การกระทำดีแก่ตนเองและบุคคลอื่น และการกระทำเช่นนี้ย่อมเป็นปัจจัยให้สร้างสรรค์แต่ความดีอื่นๆ ขึ้นไป แม้ชีวิตจะสูญสิ้นไปใครๆ ก็ยกย่องสรรเสริญ

๒๐. Rene Descartes (เดสคาร์ตส์, 1596-1650) กล่าวว่า “คุณธรรมสูงสุด” คือ จะต้องมีความบริสุทธิ์ทางใจ (มโนสุจริต) และจะต้องปลูกฝังอารมณ์ควบคุมกิเลส (defilements) หรืออำมาจฝ่ายต่ำได้ เสมอ

๒๑. Socrates (โสกราตีส, 469-399 B.C.) กล่าวว่า คุณธรรมเป็นสิ่งที่เติบโตติดตัวมาแต่เกิดและเปลี่ยนแปลงได้บ้างเมื่อได้รับการศึกษา และถือว่าความรู้คือคุณธรรม (Knowledge is virtue) หรือคุณธรรมนั้นสอนกันได้

๒๒. Plato (เพลโต, 427-347 B.C.) กล่าวว่า “คุณธรรมเป็นความรู้” (Virtue is Knowledge) ไม่สามารถเกิดขึ้นได้โดยบังเอิญในตัวเอง แต่คุณธรรมเกิดจากความรู้ ไม่ใช่ความรู้ภาคทฤษฎี แต่เกิดจากการปฏิบัติ (Practice)

๒๓. Aristotle (อริสโตเติล, 384-322 B.C.) กล่าวว่า “คุณธรรม” หมายถึง คุณงามความดี เป็นสภาวะจิตใจที่มั่นคง ซึ่งแสดงออกมาในรูปการกระทำที่จริงจัง และอยู่ในทางสายกลาง ความรู้กับคุณธรรมแยกกันไม่ออก (ความรู้คู่คุณธรรม) แต่ไม่ใช่สิ่งเดียวกัน

๒๔. Immanuel Kant (อิมมานูเอล คานต์, 1742-1804) กล่าวว่า คุณธรรมคือความดีสูงสุด อันเกิดจากเจตจำนงที่ดี และจากการปลูกฝัง

๒๕. Mac Kenzi (แมค เคนซี) กล่าวว่า คุณธรรมคืออุปนิสัยอันดีงามที่สั่งสมอยู่ในดวงจิตอันได้จากความพยายาม และความประพฤติติดต่อกันมาเป็นเวลานาน (ของบุคคล)

- หลักคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ถือเป็นคุณธรรม เช่น

- คุณธรรมข้อมีความเคารพ (การไว)
- คุณธรรมข้อมีความกตัญญูกตเวทิต์ (กตัญญูกตเวทิต์)

- คุณธรรมข้อมีความเชื่อฟังว่าง่ายสอนง่าย (โสวัสสตา)

- คุณธรรมข้อมีความเพียรพยายาม (วิริยะ) เป็นต้น

- นักปรัชญาจีน เช่น เหลาจื้อ และขงจื้อ ก็มีคำสอนที่มีลักษณะเป็นคุณธรรม เช่น

- ต่อผู้ใหญ่ (บิดา มารดา ครูอาจารย์ ผู้สูงอายุ) ต้องมีความเคารพ (Respectful)

- ต่อผู้น้อยต้องมีความยุติธรรม (Just)

- ต่อบุคคลทั่วไปต้องมีความเมตตา กรุณา (Loving Kindness)

- ต่อตนเองต้องอ่อนน้อมถ่อมตน (Humble) เป็นต้น

ดังนั้น คุณธรรม ก็คือความมีศีลธรรม (คือรู้บุญ รู้บาป รู้สิ่งใดผิด สิ่งใดถูก)

สรุป

จริยศาสตร์ คือวิชาที่ว่าด้วยความประพฤติที่ควรเว้นควรทำ ถูกผิด รวมไปถึงศึกษามาตรฐานความดีชั่วถูกผิด ความดีสูงสุดที่ควรดำเนินให้ถึง ทั้งหมดนี้ว่าด้วยความรู้เป็นหลัก ผู้รู้อาจไม่ต้องปฏิบัติก็ได้ แต่การอธิบายจริยศาสตร์ก็ต้องลวงเข้าไปในขอบเขตของมโนธรรม คือความรู้สึกดีชั่วทางใจ ทัศนคติของนักปรัชญาที่สำคัญ เช่น

กลุ่ม สโตอิกส์ (Stoics) เห็นว่า พฤติกรรมทางจริยศาสตร์ อยู่ที่ความเป็นผู้มีเหตุผล คือ มีความตั้งใจสัมพันธ์กับเหตุผลสากล แนวคิดนี้เป็นของนักแบบแผนวิทยา นักธรรมชาติวิทยา หรือนักสัตวศาสตร์ นักจิตวิทยา พวกเทวนิยม เช่น วิลเลียม แห่งไคคัม (William of Ockham, C. 1290-1349) ถือว่า จริยธรรมทั้งหมดอยู่ที่เจตจำนงของพระเจ้า คำสั่งหรือข้อห้ามของพระเจ้าเท่านั้น คือตัวกำหนดความถูกต้องหรือความผิดของการกระทำ แนวคิดนี้เป็นนักโหราวิทยา ลัทธิอารมณ์วิทยาจักรวาล (Cosmic emotivism) และ ฟรานซิส (Francis Bacon, เบคอน, 1561-1626) จริยศาสตร์ คือ การอธิบายธรรมชาติ ของความดีและวางกฎในการปฏิบัติต่อธรรมชาตินั้น ความดีของบุคคล คือ จะต้องรู้จักธรรมชาติของตน และ ปฏิบัติตามกฎธรรมชาติ

ความดีทางสังคม คือ หน้าที่อันเป็นภาระของนักปกครองที่จะค้ำหามูลฐานความยุติธรรม และความดีของผู้ที่อยู่ใต้ปกครอง เพื่อเสริมสร้างความต้องการของผู้ที่อยู่ใต้ปกครองนั้นให้สมบูรณ์ เมื่อมีการขัดแย้งกัน เพราะผู้ที่อยู่ใต้ปกครองแต่ละคน ย่อมมีความต้องการแตกต่างกัน

จริยธรรม

ว่าด้วยหลักหรือแนวแห่งความประพฤติ ไม่ได้เน้นที่ความรู้ หรือการอธิบาย แต่เน้นเรื่องที่ต้องทำ เมื่อเห็นว่า สิ่งไหนดีก็ต้องลงมือประพฤติปฏิบัติ สิ่งไหนไม่ดีก็ต้องงดเว้น ทั้งหมดนี้เพื่อให้ตัวเองเป็นคนดีทั้งส่วนตัว และสังคม จริยธรรมเป็นเรื่องการเลือกสิ่งที่ดี และทำลงไปไม่ต้องบังคับ จริยธรรมมักอิงอยู่กับศาสนา เพราะคำสอนทางศาสนามีส่วนสร้างจริยธรรม อยู่เป็นจำนวนมาก

คุณธรรม

ถ้าในความหมายในภาษาไทยจะมีความหมายใกล้เคียงกับจริยธรรม คุณธรรม ธรรมที่มีคุณความดี จริยธรรม คือ ธรรมที่ควรประพฤติ แต่ในภาษาต่างประเทศ เช่น กรีก มุ่งว่า มีความดีเลิศในทางประพฤติ อย่างแนวทางของ เพลโต (Plato 427-347 B.C.) ได้นำมาขยายความโดยวิเคราะห์อย่างละเอียด แยกย่อยเป็น ๔ อย่างคือ ปัญญา (wisdom) ความกล้าหาญ (courage) การควบคุมอารมณ์ (temperance) และความยุติธรรม จะเห็นชัดเจน

เอกสารอ้างอิง

การศาสนา, กระทรวงศึกษาธิการ, กรม. **พระไตรปิฎกภาษา**. ฉบับหลวง, เล่มที่ ๑๑,๑๒ และเล่มที่ ๒๓ กรุงเทพฯ : (๒๕๒๑) กรมการศาสนา.

กীরติ บุญเสื่อ. **ศ.จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน**. (๒๕๒๔) กรุงเทพฯ : วัฒนธรรมพานิช,

น้อย พงษ์สนธิ. **จริยศาสตร์**. เชียงใหม่ : โครงการตำราคณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ (๒๕๒๗)

ประยงค์ สุวรรณบุบผา. นอ. **บทความเรื่อง ความรู้คู่คุณธรรม**. กรุงเทพฯ: ชรามจักษ์, มหามกุฏราชวิทยาลัย (ม.ป.ป.)

ประกาศรี สีสอไฟ, ศ., (๒๕๔๐) **พื้นฐานการศึกษาทางศาสนาและจริยธรรม**. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,

ปริชา เศรษฐจิตร. (๒๕๒๓) **ปรัชญาและคุณค่าสำหรับครู**, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์,

พระราชวรมณี (ประยุทธ์ ปยุต.โต) (๒๕๒๗) **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลศัพท์**. กรุงเทพฯ :

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระเมธีธรรมภรณ์ (ประยูร ธมมจิตโต) (๒๕๔๒) **บทความเรื่อง ความสัมพันธ์ระหว่างจริยธรรม จริยศาสตร์ และ**

จริยศึกษา อ่างน้ำพุพวยร์ สีนลาร์ตัน **ความรู้คู่คุณธรรม**. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน, (๒๕๔๖) **พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๕๔๔** กรุงเทพฯ : นานมีบุ๊คส์-พับลิชั่นส์

วคิน อินทสระ (๒๕๔๔) **จริยศาสตร์** กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณกิจ

วิทย์ วิศทเวทย์ ศ. (๒๕๒๖) **จริยศาสตร์เบื้องต้น**, กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์

วิทย์ วิศทเวทย์. ศ. และเสถียรพงษ์ วรรณปก.ศ. (๒๕๓๐) **หนังสือเรียนสังคมรายวิชา ส ๔๐๒**. กรุงเทพฯ : อักษรเจริญทัศน์

วิเชียร ชาบุตรปณทริก. (๒๕๔๒) **ความจริงของชีวิต**. กรุงเทพฯ : เวิร์ดเวฟ เอ็ดดูเคชั่น,

(๒๕๒๕) **จริยศาสตร์ศึกษา**, กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์

ส.ศิวลักษณ์. (สุลักษณ์ ศิวลักษณ์) **ก้าวแรกของปรัชญาฝรั่ง**. กรุงเทพฯ : ศีขิตสยาม.

สถิต วงศ์สุวรรณ. รศ. (๒๕๒๑) **ปรัชญาเบื้องต้น**. กรุงเทพฯ : รวมสาส์น.

สนั่น ไชยานุกูล (๒๕๑๙) **ปรัชญาอินเดีย**. : จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ไสว มาลาทอง (๒๕๔๒) **คู่มือการศึกษาจริยธรรม**.

A.s. Hornby, E.Y. Gatenby and H. Wadefielel, **A Learner's Dictionary of Current English London**

: Oxford University Press Geoffrey Umberlege 1948

Harold H. Titus. **Ethics for Today New Delhi** : Rurasia Publishing House (PVT) Ltd., 1966

Reginal A.p. Rogers. **A Short History : of Ethics : Greek and Moden**. (London : Macmitlan and Co, St. Marties street 1945)

Vatsyan, Ethics : Made Rosy, Meerut: Kedar Nath Ram Nath. 1978-79

W.L. Reese, **Dictionary of Philosophy and Religion Eastern and Western Thought**. New Jersey :

Humanities Press, Sussex : Harvester Press., 1980

